

UNIVERZITET U NIŠU
EKONOMSKI FAKULTET

Časopis "EKONOMSKE TEME"

Godina izlaženja XLVIII, br. 2, 2010., str. 231-240
Adresa: Trg kralja Aleksandra Ujedinitelja 11, 18000 Niš
Tel: +381 18 528 601 Fax: +381 18 4523 268

PERSPEKTIVE RAZVOJA EU NAKON POSLEDNJEG PROŠIRENJA

Dr Ivan Marković*

***Rezime:** Poslednji talas proširenja je bio još jedan u nizu istorijskih koraka daljeg ujedinjenja Evrope. Sa deset novih zemalja koje su se priključile 2004. i dve 2007. godine, ovaj krug proširenja Evropske unije je bio najveći kako po broju zemalja, tako i po broju stanovnika. Generalno posmatrano, najočiglednija crta poslednjeg proširenja jeste da je ono spojilo zemlje koje su prošle težak ekonomski, društveni i politički razvoj. To je praktično bio kamen temeljac u ujedinjenju Evrope posle nekoliko decenija veštačke podele koja je bila rezultat hladnog rata.*

***Ključne reči:** proces proširenja, nove demokratije, *acquis communautaire**

Uvod

Sva dosadašnja proširenja pomogla su u jačanju jedinstva evropskog kontinenta i kreiranju trajnog mira i prosperiteta. Trebalo bi imati na umu da je tome doprinela integracija i međuzavistan odnos država članica. Sve što se dešavalo u jednoj državi članici imalo je određen uticaj na ostale zemlje članice. Ta međuzavisnost se najbolje mogla uočiti na primeru poslednja dva proširenja (2004. i 2007. godine) gde se od EU zahtevalo da što brže i bez većeg napora apsorbuje nove članice. Iz tih razloga se delimično može i objasniti veoma oprezan i odmeren pristup EU novim zahtevima za članstvom. Očigledno da je vertikalna integracija EU bila moguća jedino sa uspešno sprovedenom tranzicijom, zadovoljenim kriterijumima iz Kopenhaga i izvršenim strukturnim prilagođavanjem potrebnim za uspešnu asimilaciju u jedinstveno tržište. Može se reći, da je prilagođavanje EU, uz sistemsku transformaciju društveno-ekonomskog sistema, bio najteži zadatak "novih demokratija". Ovo iz razloga, što prilagođavanje EU znači

---

* Univerzitet u Nišu, Ekonomski fakultet, e-mail:ivan.markovic@eknfak.ni.ac.rs
UDC 339.91(4-672EU) , Pregledni rad
Primljeno: 28.12.2009. Prihvaćeno: 14.06.2010.

prihvatanje i sposobnost primene svega što je u integraciji ostvareno, što predstavlja njeno dostignuće i što se naziva prosto *acquis communautaire*.

1. Proces horizontalne integracije EU

Poslednji talas proširenja nije bio samo najveći u smislu broja zemalja i populacije koje su se pridružile EU, već i najkompleksniji, imajući u vidu zemlje čija ekonomska, društvena i politička pozadina je bila različita. Ovaj krug proširenja je delovao na EU kao celinu, ali i na njeno mesto u globalnoj ekonomiji, i prema većini autora izazvao podeljene reakcije. Dok su mnogi građani pozdravili dolazak novih članica kao šansu Evrope da postane jača, konkurentnija i spremnija da brani svoje interese na svetskoj pozornici u eri globalizacije, drugi su na to gledali kao pretnju svom identitetu, bezbednosti i poslovima. Uspeh ovog poduhvata je trebalo da bude upoređen sa činom ponovnog ujedinjenja Evrope posle sloma socijalističkih režima na Istoku. Kako su potencijalne članice EU bile bivše socijalističke zemlje sa centralno-planskim ekonomijama (osim Kipra i Malte), neophodna je bila fundamentalna transformacija njihovih privrednih struktura. Samo na taj način su ove zemlje mogle da usvoje *acquis communautaire* i integrišu ga u svoje zakonodavstvo. To je razlog što je proces pridruženja zvanično počeo 1993. godine, kada su na Samitu u Kopenhagenu precizno definisani ekonomski, politički i zakonodavni kriterijumi koje kandidati moraju da ispune pre nego se članstvo uopšte razmotri. Većina autora smatra da su poslednja dva proširenja donela značajne koristi svim stranama uključenim u ekonomski i politički život novih zemalja članica. EU predstavlja novi model kooperacije i ekonomske organizacije suverenih zemalja koje dele demokratske vrednosti i pridržavaju se principa tržišno orijentisane ekonomije.

Poznato je da je EU još 1991. godine potpisala Evropske sporazume sa Mađarskom i Poljskom, koje su pratile druge zemlje kandidati Centralne i Istočne Evrope. Kipar i Malta su već bile potpisale Sporazum o asocijaciji s početka 70-ih godina prošlog veka. Zahvaljujući ovim dogovorima, trgovina između Unije i potencijalnih kandidata je postepeno liberalizovana čime su maksimalno izbegnuti trgovinski šokovi maja 2004. i januara 2007. godine. To praktično znači da se celokupna ekonomska integracija zemalja kandidata odigrala tokom 90-ih godina XX veka. Pregovori o pristupanju su zvanično počeli u martu 1998. godine, sa 6 zemalja kandidata (Češkom, Estonijom, Mađarskom, Poljskom, Slovenijom i Kiprom), da bi oktobra 1999. bili prošireni na Bugarsku, Rumuniju, Letoniju, Maltu, Litvaniju i Slovačku. Pregovori koji su se odnosili na 31 poglavlje *acquis*-a su bili naročito teški i kompleksni. Glavni princip pregovora je bio da nikakva permanentna

Perspektive razvoja EU nakon poslednjeg proširenja

---

odstupanja od pravila EU neće biti dozvoljena potencijalnim kandidatima. U praksi je pak ovaj princip bio maksimalno amortizovan primenom načela fleksibilnosti, odnosno izuzetka ili presedana.

Usled tehničkih i praktičnih poteškoća u realizaciji svih potrebnih prilagođavanja, tranzicioni periodi koji su se kretali od 6 meseci do 12 godina su uvedeni pre potpunog usvajanja *acquis communautaire*. To se naročito odnosilo na oblasti kao što su životna sredina, poljoprivreda, socijalna politika i politika zapošljavanja, transport, energija, slobodan promet radne snage, usluga i kapitala. Ovi tranzicioni periodi, i naročito ograničenja na slobodno kretanje radne snage, su praktično remetili ispravnost funkcionisanja unutrašnjeg tržišta EU. Što se tiče tržišta radne snage, tzv. 2+3+2 dogovor je zahtevao od država EU-15 da se deklariraju maja 2006. i maja 2009. godine da li će otvoriti svoja tržišta radne snage radnicima novih zemalja članica.

Značajni deo pregovora i procesa pristupanja se ticao i finansijske podrške proširenju. Raspoloživost fondova EU - kao politički instrument i izraz solidarnosti EU - pružao je mogućnost novim zemljama članicama da poboljšaju konkurentnost i ojačaju sustizanje procesa. Pristupanjem, novopridružene zemlje su, takođe, imale koristi po osnovu značajnih transfera u okviru kohezionih i strukturnih fondova (bilo je predviđeno oko 50 milijardi evra za 12 novih članica). U poslednjoj finansijskoj perspektivi, koji obuhvata period od 2007-2013, suma za 12 novih zemalja članica je povećana oko 3% godišnjeg GDP Unije. Samo je tokom 2007. godine oko 17.8 milijardi evra transferisano novim zemljama članicama, što predstavlja oko 2.1% GDP EU-12 i samo 0.2% GDP EU-15. Očigledno je da će nivo do kog će nove zemlje članice biti u mogućnosti da iskoriste transfere EU zavisiti od kvaliteta postignutih privredno-sistemskih reformskih procesa. Pristupanje novih zemalja članica je imalo vidan uticaj na njih, pre i posle pripajanja EU. Izgledi članstva su ubrzali reforme i postavili ekonomski i politički kurs prema fundamentalnim, liberalnim i demokratskim vrednostima koje se dele u EU. Nakon ulaska u EU, i nove i stare zemlje članice su „iskusile“ dalju realokaciju ekonomskih aktivnosti i resursa što je dovelo do značajnih koristi. Naročito je važno napomenuti da su nove zemlje članice imale značajne koristi po osnovu delovanja principa solidarnosti koji važi u EU. Pri tom, obaveza da se usvoji zajednička valuta zahtevala je velike napore u ostvarenju nominalne i realne konvergencije. Ulazak u EMU je do sada dovodio do pozitivnih ekonomskih rezultata, što je i potvrđeno od strane zemalja koje su već pristupile zoni evra i ispunile relevantne kriterije (Kipar, Malta, Slovačka i Slovenija).

2. Proširena EU u globalnoj ekonomiji

Nove zemlje članice su veličinom svoje populacije učinile EU jačom i kulturno bogatijom. Proces proširenja je, prema većini autora pomogao da se prevashodno izgradi i konsoliduje demokratija posle pada komunističkog režima. Ulazak novih zemalja pod kišobran EU je osnažio evropsku bezbednost, stvorio jaču osnovu za brži ekonomski rast i razvoj i poboljšao životni standard. Koristi su, međutim, obostrane. „Stare“ zemlje članice između ostalog, imaju ogromne koristi po osnovu dobro poznatih efekata ekonomske integracije. To praktično znači „dobijanje“ novih tržišta, gde će bez ograničenja plasirati svoje proizvode, kao i priliku za povoljnijim ulaganjima. Proširenje je, takođe omogućilo EU da ubira plodove procesa globalizacije. Naime, očigledno je da proširena EU ima veći autoritet kada se bavi pitanjima kao što su klimatske promene ili međunarodna ekonomska kriza. Napred iznete stavove u velikoj meri opravdavaju evrooptimisti, ističući praktično samo prednosti koje ekonomska integracija pruža.

Najnovija proširenja su, s druge strane, pobudila određenu sumnju i kao u svim dosadašnjim proširenjima u prvi plan opet istakla evropesimiste. Proces prijema novih zemalja, prema njima nije došao u pravo vreme, te se stoga ne mogu očekivati pozitivni efekti integracije. Kapacitet institucija EU da apsorbuje raznovrsnost mišljenja koje bi trebalo uzeti u obzir u procesu donošenja odluka samo je jedno u nizu postavljenih pitanja na koja EU nije dala dovoljno ubedljiv odgovor. U obzir bi trebalo uzeti i troškove proširenja, kao i izuzetno nizak nivo dohotka novopridruženih zemalja u odnosu na „stare“ zemlje članice. To je učinilo proces integracije velikim izazovom, za nove i stare zemlje članice, ali u isto vreme i potencijalne mogućnosti pojedinačnim zemljama i EU kao celini. Stoga ne iznenađuje činjenica da su građani EU imali podeljena osećanja i videli rizike u smislu njihovih poslova, plata, bezbednosti i identiteta. Globalna finansijska kriza i ekonomski zastoj dodali su novu dimenziju što u mnogome otežava integraciju i konvergenciju koje su već postignute.

Usled prisutnih izazova, podrška građana proširenju u zemljama EU je bila podeljena pre i posle poslednjih talasa proširenja, nasuprot ekonomskim studijama koje su uglavnom iznosile samo pozitivne rezultate. Iako su novopridružene zemlje učestvovala sa 21% u ukupnom stanovništvu Unije, u ukupnom GDP su učestvovala sa svega 7%. Kako je ekonomski rast u novim zemljama članicama u momentu pristupanja bio značajno veći, početni jaz u dohotku u poređenju sa prosekom u EU se vremenom smanjivao. Međutim, ostvarene koristi najnovijih proširenja nisu samo po osnovu povećanog udela EU-27 u svetskom GDP (oko 2.5 procentualnih poena). One su, takođe rezultat sinergije i ekonomskog dinamizma koje je

Perspektive razvoja EU nakon poslednjeg proširenja

---

ova asocijacija učinila mogućim, omogućujući efikasnije da se odgovori na izazove koje nameće globalizacija. Nakon tranzicione recesije 90-ih godina prošlog veka, ekonomije novih zemalja članica su se stabilizovale i dobile podršku za rast u svetlu pristupanja koje je postalo realna mogućnost. Rast industrijske proizvodnje je bio očigledan ubrzo po pristupanju 2004. godine, ali bez nekih spektakularnih stopa rasta. Naime, otvorena su nova radna mesta u većini zemalja, ali tek posle nekoliko godina otpuštanja radne snage zbog ekonomskog restrukturiranja. Pet godina nakon pristupanja, prosečni rast GDP u novim zemljama članicama je iznosio oko 5 % u poređenju sa 3 % u predpristupnom periodu, dok je rast u starim zemljama članicama ostao oko 2%. Zbog kreditne krize u SAD i rastuće cene energije usledila je globalna recesija u 2008. i 2009. godini, naročito izražena u baltičkim zemljama, koja je drastično usporila rast u svim zemljama Unije. Ključni nosioci procesa rasta u novim zemljama članicama su bili liberalizacija trgovine, strane direktne investicije i celokupno poboljšanje u institucionalnom okviru kome je pristupanje doprinelo. Ovi faktori su doveli do ubrzanja rasta produktivnosti, što je osnova za stalni porast životnog standarda.

Na osnovu regresione analize rasta, procenjuje se da je svake godine tokom perioda 2000-2008. proces pristupanja dao novim državama članicama dodatni podsticaj rastu oko 1% u proseku.²⁵ Elementi uspeha su svakako bili poboljšanje produktivnosti po osnovu rasta FDI i transfera tehnologije. Analizirani model rasta posebno ističe da sužavanje margina u kojima su se kretale kamatne stope je takođe bilo od značaja. Ovo je doprinelo 0.3% dodatnog rasta, iako nove zemlje članice neće više moći da računaju na ovakva kretanja u bliskoj budućnosti, kako su premije rizika porasle kao posledica izbijanja finansijske krize 2007. godine. Jače performanse rasta su omogućile novim članicama da sustignu „stare“ u rastu GDP po glavi stanovnika sa 40% proseka EU-15 pre proširenja, na 52% u 2008. godini. Stvarni proces konvergencije u nekim zemljama je bio brži nego u drugim, u zavisnosti od primenjenih mera ekonomske politike. I stare zemlje članice su imale koristi od novog proširenja. *Ex ante* procene koje je donela Komisija 2001. ukazuju na podsticaj dodatnog rasta od 0.5% ili 0.7% pri kraju ispitnog perioda, odnosno 2009. godine. Ove cifre ne mogu biti verifikovane, ali jasno je da one zemlje EU-15 sa većom stopom rasta po osnovu FDI i spoljnotrgovinske politike sa novim članicama, su takođe beležile povećanja u svojim stvarnim stopama rasta GDP po glavi stanovnika.

---

²⁵ Ovo je u skladu sa *ex ante* procenama Komisije u 2001. godini od 1.3% dodatnog rasta u centralnom scenariju, ali se ne poklapa sa predloženim 2.1% u optimističkom scenariju.

Rast GDP po glavi stanovnika u novim članicama je od 2000. godine bio jači od tržišnih ekonomija u razvoju u Jugoistočnoj Aziji koje prolaze kroz slične procese sustizanja i podložne su istom globalnom trendu. Napred navedene činjenice sugerišu da EU ima pozitivan efekat, u poređenju sa ne tako čvrstim regionalnim uređenjem među Jugoistočno-azijskim zemljama. Naročito je EU imala povoljan uticaj na kvalitet institucija. Članstvo u EU je pomoglo da se prevaziđe manjak štednje u novim zemljama članicama. Poznato je da takav model sustizanja (engl. *catching-up model*) zasnovan na uvozu kapitala dalje stvara ogroman trgovinski deficit i apresirani devizni kurs. Međutim, jačanje valuta nije umanjilo izvozne performanse novih zemalja članica usled povećanog priliva stranih direktnih investicija. Nasuprot tome, nakon finansijske krize 1997. godine pristup sustizanja koji praktikuju zemlje Jugoistočne Azije se oslanjao na slabu valutu i aktivniji saldo u platnom bilansu.

Generalno posmatrano, relativni jaz u dohotku između zemalja se smanjuje, pri čemu se i dalje uočava pojava da neki regioni imaju više koristi od proširenja od drugih. Uzrok tome je činjenica da kapital i obučena radna snaga se više koncentrišu u ograničenom broju regiona tokom inicijalne faze procesa sustizanja. Stvarna konvergencija je išla uporedo sa znatnim progresom u nominalnoj konvergenciji kako su stopa inflacije, kamatna stopa, budžetski deficit dostizali nivo u starim zemljama članicama. Međutim, od sredine 2007. godine, kao posledica finansijske krize, makro finansijska stabilnost je bila pod pritiskom u nekoliko novih zemalja članica (u Mađarskoj i Letoniji). Ponovna procena rizika poslovanja na tržištima novih demokratija uzrokuje značajniji pad ekonomske aktivnosti, pri čemu će jaz u razvijenosti između starih i novih zemalja članica biti izraženiji. Prioriteti u realizaciji reformskih procesa zemalja članica koje su nedavno pristupile (EU-12) se najprostije mogu podeliti u četiri grupe: 1. makroekonomska stabilizacija, 2. privatizacija i restruktuiranje preduzeća, 3. poboljšanje poslovnog okruženja, i 4. unapređenje performansi tržišta rada.

Pomenuti prioriteti podržavaju ciljeve povećanja rasta produktivnosti i ubrzanja stvarne konvergencije kako bi se poboljšali životni standard i ekonomska i društvena kohezija na održiv način. Prvo, sve zemlje pristupnice su ostvarile dovoljan stepen makroekonomske stabilnosti u vreme pristupanja, bez obzira na sporazume o njihovom valutnom kursu ili makroekonomske performanse u početnim etapama tranzicije. Stopa inflacije je bila jednocifrena u svim ekonomijama EU-12, dok su javne finansije većim delom konsolidovane. S druge strane, prekomerno zaduživanje u inostranstvu je dovelo do velikih spoljašnjih neravnoteža, naročito u baltičkim zemljama i Bugarskoj. Obezbeđenje urednog

Perspektive razvoja EU nakon poslednjeg proširenja

---

servisiranja obaveza po osnovu inostranih kredita i dalje ostaje izazov makroekonomskoj stabilnosti i rastu, naročito ako imamo u vidu trenutnu globalnu finansijsku krizu. Drugo, privatizacija, restrukturiranje ili stečaj državnih preduzeća je bio ekonomski i politički težak zadatak, i zemlje kandidati koji su uzeli učešće u poslednjim proširenjima su ga ostvarile različitom brzinom. Ekonomije koje su brže napredovale u tranziciji, kao što su Mađarska, Češka, Slovačka i baltičke zemlje, su mogle da privuku kritičnu masu stranih direktnih investicija i dostignu stope rasta u ranoj fazi. Druge zemlje, poput Rumunije i Bugarske, gde su reforme bile implementirane u stilu "kreni-stani", nisu dostigle proces ekonomskog sustizanja do 2007. godine. Slovenija je bila poseban slučaj zbog svog postepenog pristupa reformama i slabom oslanjanju na priliv stranih direktnih investicija. Treće, poslovno okruženje u novim zemljama članicama se postepeno poboljšavalo u predpristupnom i periodu nakon ulaska, s tim da ono još uvek nije povoljno kao u starim zemljama članicama.

Prema jednoj studiji Svetske banke u 2005. godini jaz u prosečnom rangiranju starih i novih zemalja članica je iznosio 15, da bi se 2008. godine popravio na 13 poena. Na većinu članica koje su nedavno pristupile se gleda kao destinacije gde je olakšano poslovanje i kao takve rangiraju se visoko u odnosu na neke stare zemlje članice. Ipak, izazovi u smislu daljeg napretka u poslovnom okruženju ostaju, naročito u oblasti izdavanja licenci, zaposlenja radnika, plaćanja poreza i zaključenja posla. Konačno, najveći izazov se još uvek odnosi na poboljšanje performansi tržišta rada, naročito u kontekstu procesa starenja radno sposobnog stanovništva. Naime, uočava se akutni problem svih novopridruženih zemalja, a on se odnosi na niske stope zaposlenosti prema stopama u starim zemljama članicama. Konstantno visoki nivoi nezaposlenosti i koncentracija nezaposlenosti među određenim grupama i regionima sugerišu da strukturalna rigidnost nastavlja da sprečava „glatko“ funkcionisanje tržišta rada u novim zemljama članicama. Takođe, prisutan je još uvek jaz između nivoa obrazovanja i obuke u starim i novim zemljama članicama. Ovakve tendencije prema većini autora izazivaju nepovoljan uticaj na raspoloživost obučene radne snage u novim članicama. Uprkos tome što je postignut značajan porast produktivnosti, nivo produktivnosti u novopridruženim zemljama članicama nastavlja da bude značajno nizak u odnosu na stare članice, što pokazuju razlike u dohotku. Dok su nove zemlje članice činile 21% populacije EU, učestvovala su sa samo 7% u GDP. U 2007 njihov dohodak po glavi stanovnika je dostigao 8,330 evra u poređenju sa prosekom za EU od 24,810. Ovo predstavlja trećinu proseka EU, dok je tri godine ranije iznosio jednu četvrtinu. Sa ekonomskim razvojem značajno jačim kod novih članica koje su nedavno

pristupile, početni jaz u dohotku između njih i proseka u EU se smanjuje. Jednakost distribucije dohotka - od 0.3 - se bolje postiže u EU, u poređenju sa Japanom kao jedinom neevropskom zemljom sa nižim Džini koeficijentom.²⁶

Pristupanje novih zemalja je dovelo do prelivanja 1.6 % svetske populacije ka EU, sa udelom u svetskom stanovništvu od 7.5% u 2007. godini. Međutim, demografski trendovi su manje povoljni i predviđaju da će stanovništvo u novim članicama opasti za 20% do 2050. godine. U celini, pretpostavlja se da će udeo EU u svetskoj populaciji opasti na 5.2 procenata do 2050. sa 7.5 u 2007. godini. Demografski trendovi su povoljniji za SAD i druge zemlje visokog dohotka i još više za zemlje u razvoju što se praktično odražava na potencijal ekonomskog rasta. Sa 2.1% svetskog GDP, ekonomski značaj novih zemalja članica je veći nego njihov udeo u svetskoj populaciji, što je dovelo proširenu EU do nivoa od 30.8% u 2007. Mereno paritetom kupovne snage, doprinos novih zemalja članica je značajniji.

Zaključak

EU je otvorena ekonomija i činjenica da još 12 zemalja podleže jedinstvenom setu pravila (jedinstvenoj carinskoj tarifi i jedinstvenom setu administrativnih procedura) u proširenoj EU je olakšalo trgovinu za pridružene zemlje. U celini, EU je najveći svetski trgovac. U 2007. godini uvoz EU je dostigao 18% svetskog celokupnog uvoza, a izvoz 16.8%. Zemlje članice koje su nedavno pristupile su doprinele 1.6 i 1.2 procentna poena u udelu EU u svetskom uvozu i izvozu respektivno. Iako se učešće novih zemalja članica povećalo značajno tokom poslednjih proširenja, udeo EU u svetskom izvozu je pao sa 18% u 2004. na 16.8% u 2007. godini. Osnovni razlog zabeleženom padu se nalazi u dinamičnom rastu ekonomija Kine i Indije i njihovom značaju na svetskom tržištu. Trebalo bi napomenuti da ove cifre ne uključuju uvoz i izvoz unutar EU, čiji je obim otprilike dva puta veći od inter izvoza i uvoza. Ako uzmemo u obzir ove tokove, posle proširenja 2004. i 2007. godine udeo EU u svetskom izvozu i uvozu je oko 40%. Sa proširenjem, naročito jača trgovina sa novim zemljama članicama. Dok se međuindustrijska trgovina EU-15 povećala za 20.7% između 2004. i 2007, međutrgovina EU-12 se povećala za čak 180.7%, dok je izvoz između EU-15 i EU-12 porastao u proseku za 84.2%. Suočena sa pojavom novih konkurenata na svetskom tržištu, EU se dobro pokazala u poređenju sa SAD ili Japanom, na osnovu rezultata nedavne iscrpne analize učešća na tržištu. Ovo je delom zbog poboljšanja kvaliteta proizvodnje, ali i kvaliteta podele

---

²⁶ Džini koeficijent se koristi za merenje nejednakosti dohotka u okviru populacije i kreće se od nule (potpuna jednakost) do jedinice (gde se ceo dohodak akumulira za jednu osobu).

Perspektive razvoja EU nakon poslednjeg proširenja

---

rada u okviru integrisanog ekonomskog prostora. Takođe, neto priliv stranih direktnih investicija pruža indikaciju konkurentnosti ekonomije. U EU prilivi FDI 2007. su dostigli 46.4 procenta globalnih investicija, u kojima su nove zemlje članice učestvovala sa 4.5 %. Ovo je dobro u poređenju sa drugim velikim ekonomijama. Priliv FDI u SAD je dostigao 13.4% a u Kinu 5.8%. Ako posmatramo EU kao jedinstvenu ekonomiju i ako isključimo tokove unutar EU, udeo EU u globalnim neto prilikama FDI bi se smanjio do 19% , u poređenju sa SAD i Kinom, gde su podaci respektivno 20%, odnosno 9%.

Kao što to razvoj trgovine unutar EU pokazuje, brza reorganizacija specijalizacije se odvija među starim i novim zemljama članicama i takva pomeranja će verovatno ojačati konkurentnost EU na svetskom tržištu. Međutim, na nivou zemalja članica, performanse su različite. Neke zemlje članice (na primer Velika Britanija i Holandija) menjaju orijentaciju sa industrije na usluge, dok druge zemlje članice (Nemačka) ostaju visoko specijalizovane u proizvedenoj robi i elastičnom učešću na tržištu. Druge zemlje članice nisu uspele da usvoje proaktivnu politiku konkurentnosti na mikro nivou i izgubile su učešće na tržištu za proizvedene proizvode. Zemlje članice sa najboljim performansama su one koje su razvile proizvodne lance koji se najviše preklapaju, i oni često uključuju partnere iz novih zemalja članica. Očigledno je da povećan uticaj EU u svetskoj ekonomiji i diplomatiji se širi mnogo dalje nego što to statistika pokazuje. Proširena EU postaje ekonomski i politički centar gravitacije u novom međunarodnom ekonomskom poretku koji je u začetku. Veliko unutrašnje tržište EU pruža atraktivne i profitabilne prilike za autsajdere koji žele da uđu na njega, ali pravila pristupa i trgovine određuje sama EU. Neizbežno je da će primena pravila i regulativa EU na unutrašnje tržište postati prihvaćenija od strane onih koji žele da mu pristupe u smislu da „pravila igre“ postaju međunarodni standardi koje druge nacije moraju da usvoje. Zajedno sa povećanim članstvom u evropskoj monetarnoj uniji međunarodna uloga EU je porasla do stepena bez presedana.

Literatura

1. Afonso, A. and D. Furceri, „Sectoral business cycle synchronization in the European Union“, Working Papers, No. 2007/02, Department of Economics at the School of Economics and Management (ISEG), Technical University of Lisbon, 2007.
2. Alfaro, L. and A. Charlton, “Intraindustry foreign direct investment”, NBER Working Papers, No. 13447, 2007.
3. Baltzer, M. et al. , “Measuring financial integration in new EU member states”, ECB Occasional Paper, No. 81., 2008.

4. Claudia Ohly, What Have We Learned About the Economic Effects of EC Integration ? - A Survey of the Literature, September 1993.
5. EESC Working Document, The New Shape of Enlargement, European Communities, Luxembourg, 2008.
6. European Commission, "Enlargement, Two Years After", European Economy - Occasional Papers, No. 24, Economic and Financial Affairs DG., 2006a.
7. Ginter Ferhojgen, "Širenje EU: očekivanja, dostignuća i perspektive", Međunarodna politika br. 1114-1115, Beograd, April-Septembar 2009.
8. Redmond, J. and Rosenthal, G.G., The Expanding European Union: Past, Present, Future, Boulder:Lynne Rienner.
9. Roland, G. „After enlargement: institutional achievements and prospects in the new Member States“, ch. 3 in C. Detken, V. Gaspar and G. Noblet (eds.): The New EU Member States Convergence and Stability, Third ECB Central Banking Conference, 21-22 October 2004, European Central Bank, April, 2005.

EU DEVELOPMENT PERSPECTIVES AFTER LAST ENLARGEMENTS

Abstract: The last wave of enlargement was another historic step in a series of further unification of Europe. With ten new countries that joined in 2004, two in 2007, this round of the EU enlargement is the largest both in number of countries, and in population. Generally speaking, the most obvious feature of the last enlargement is that it merged the countries that have undergone severe economic, social and political development. It was practically a milestone in the unification of Europe after decades of artificial separation which was a result of the Cold War.

Keywords: The process of enlargement, new democracy, *acquis communautaire*